

Denk Ticaret Safsatası*

Frederic Bastiat**

Muhliflerimiz bizi epeyce rahatsız edici bir pozisyona sokmak üzere bir taktik benimsemiş durumdalar. Öğretimizi izah ettiğimiz zaman mümkün olan en nazik biçimde kabul ediyorlar. İlkelerine hücum ettiğimizde, dünyanın en cömert tavrıyla onları terk ediyorlar. Ancak bizim savunduğumuz, doğruluğunu kendilerinin de kabul ettiği, bu öğretiyi yalnızca kitaplarda kalsın istiyorlar; pratik meseleler konusunda başvurulacak kaynakları ise, yanlışlığını itiraf ettikleri kendi ilkeleri oluştursun. Siz onlara tarifelerin idaresini bırakın, onlar da size teori alanını bıraksınlar.

“Kesinlikle,” dedi M. Gauthier de Rumilly¹ geçenlerde, “denk ticaret konusundaki eski teorileri hiç birimiz diriltmek niyetinde değiliz.” Pekâlâ, pek hoş; ama Bay Gauthier, yanlışa hafifçe teğet geçmek yetmez; hemen ardından iki saat boyunca o yanlışı sanki doğruymuş gibi tartışmaktan da vazgeçmelisiniz.

Biraz da Bay Lestiboudois’dan² sözedeyim. Karşımızdaki adam tutarlı akıl yürüten, mantıklı tartışan biridir. Çıkardığı sonuçlarda, öncüllerinde bulunama-

* *Economic Sophisms (İktisadî Safsatalar)*, Fransızca’dan çeviren ve derleyen Arthur Goddard, New York: The Foundation for Economic Education, Inc., 1997, Bölüm 6, ss: 51-55.

** Ekonomi gazetecisi, politikacı.

¹ L.M.C.H. Gauthier de Dumilly (okunuşu: Golsier dö Dumili) (1792-1884), milletvekili ve tarifeler, tren yolları ve ticaret konusunda otorite kabul edilen biri.—Çev.

² G.T. Lestiboudois (okunuşu: Lestibodua) (1797-1876), milletvekili ve doktor.—Çev.

yacak hiçbir şey yoktur. Teoride doğru bulmadığı hiçbir şeyi pratikte yapmak istemez. Başlangıç öncülü olarak aldığı ilkenin doğru olup olmadığı tartışılabilir, ama en azından muhakemesini bir ilkeye dayandırır. İnanıyor ve yüksek sesle iddia ediyor ki, eğer Fransa onbeş almak için on verirse beş kaybediyor demektir; gayet açıktır ki, kendisi yasaları da buna göre hazırlayacaktır.

“Önemli olan,” diyor, şudur ki, “ithalatımızın miktarı daima artmaya devam eder ve ihracat miktarımızı aşmaktadır. Bu demektir ki, her yıl Fransa daha fazla yabancı mal alırken daha az yerli mal satmaktadır. Rakamlar bunu kanıtıyor. Ne görüyoruz? 1842’de ithalat ihracatı 200 milyon aşmış durumda. Bu rakamlar, bana göre, gayet net bir şekilde şunu kanıtıyor ki, yerli sanayi yeterince korunmuyor, ihtiyaçlarımız için yabancı sanayiye bağımlıyız, rakiplerimizden gelen rekabet yerli sanayimizi eziyor. Görünüşe bakılırsa şimdiki yasa şu gerçeği tanıyor: Ekonomistlerin ilân ettiği, “satın aldığımız zaman zorunlu olarak o mala karşılık gelen miktarda bir şey de satarız” görüşü doğru değil. Açıktır ki, geleneksel ürünlerimizle değil, gelirimizle değil, cari emeğimizin ürünüyle değil, fakat sermayemizle, tasarruf yoluyla birikmiş ürünlerle, üretim için gerekli şeylerle satın alabiliriz. Yani, daha önceki tasarruflarımızın ürünlerini tüketip israf ederiz, kendimizi tüketir mahveder ve ulusal sermayemizi tamamen bitiririz. İşte tam olarak yaptığımız şey budur. Her yıl yabancılara 200 milyon frank feda etmek.

Burada en azından görüşlerini açıkça ortaya koyan bir adam var, bu ifade de bir ikiyüzlülük yok. Açıkça, denk dış ticaret ilkesi dile getiriliyor. Fransa ihracatından 200 milyon franklık daha fazla ithalat yapıyor. Dolayısıyla, Fransa yılda 200 milyon kaybediyor. Peki çözüm nedir? İthalatı kısmak. İstisna kabul etmez bir çıkarsama ile karşı karşıyayız.

Bu durumda hücumlarımızı göğüslemek durumunda olan kişi Bay Lestiboudois olacak, zira Bay Gauthier’e kim karşı durabilir ki? Kendisine “Denk ticaret ilkesi yanlıştır,” deseniz, size diyecektir ki, “Benim daha baştan söylediğim şey de bu zaten.” Şayet deseniz ki, “Oysa denk ticaret ilkesi doğrudur,” bu defa size diyecektir ki, “İşte, benim ulaştığım sonuç da bu.”

İktisatçı takımı şüphesiz beni Bay Lestiboudois’la tartıştığım için kınayacaktır. Diyecekler ki, denk ticaret ilkesine karşı durmak yeldeğirmenlerine savaş açmak gibi bir şeydir.

Ama dikkatli olmamız lâzım, çünkü denk ticaret ilkesi Bay Gauthier’in inanmamızı istediği kadar eski, hasta veya ölü değil; zira Bay Gauthier dahil bütün Meclis, Bay Lestiboudois’nın teorisini destekleyen oylarıyla bunu ispatlamış oldu.

Piyasa

Ne var ki, okuyucuyu sıkmamak için bu teorinin derinlerine dalmayacağım. Rakamların doğru olup olmadığına gözetmekle yetineceğim.

Bize sürekli serbest ticaret ilkelerinin sadece teoride geçerli olduğu söylenir durur. Peki Beyler, söyleyin o zaman, işdünyasının muhasebe defterlerinin pratikte geçerli olduğunu düşünüyor musunuz? Kâr ve zarar sözkonusu olunca, eğer dünyada pratik geçerliliği olan bir şey varsa, bana göre o da muhasebedir. Şimdi dünyadaki bütün işadamlarının yüzyıllardır kârı zarar, zararı da kâr gösterecek şekilde defter tutma konusunda mutabakat hâlinde olduğuna mı hükmetmemiz lâzım? Ben bunun yerine, Bay Lestiboudois'nın zayıf bir ekonomist olduğuna inanmayı tercih ederim.

Şimdi, işadamı olan bir arkadaşımın yaptığı, çok farklı sonuçları olan iki işlemden sonra, bankanın yöntemleriyle gümrük idaresinin yöntemlerini karşılaştırma merakı doğdu bende, şu altıyüz yasa yapıcımızın onayıyla Bay Lestiboudois'nın yorumladığı yöntemleri kastediyorum.

M.T., Le Havre Limanı'ndan Amerika Birleşik Devletleri'ne, içinde 200,000 frank değerinde Parizyen modasının özel ürünlerinden oluşan bir kargosu olan bir gemi kaldırdı. Gümrük idaresine beyan edilen miktar buydu. Kargo New Orleans'a varınca, taşıma için yüzde on, gümrük vergisi olarak da yüzde otuzluk bir ödemenin yapılmasıyla meblağ 280,000 franka ulaştı. Malın yüzde yirmilik kâr payıyla, yani 40,000 franklık kârla, satılmasıyla toplam bedel 320,000'e ulaştı. Vatandaş bununla pamuk aldı, bunun taşınması, sigortası ve komisyonları için de yüzde on ödenmesiyle, yeni kargo Le Havre Limanı'na eriştiğinde maliyet 352,000 frank olmuştu, gümrük idaresinin kayıtlarına bu rakam girdi. Nihayet, M.T. dönüşünde, yüzde yirmi üzerinden 70,400 frank kârla pamuğu 422,400 franktan sattı.

Şayet arzu ederse Bay Lestiboudois'ya M.T.'nin defterlerinden alınan bazı rakamları gönderebilirim. Orada görecektir ki, kâr-zarar hesabının alacak hanesinde, yani kâr olarak, iki rakam var: Biri 40,000 frank, diğeri 70,400 frank; ve M.T. bu konuda kendi hesabında bir yanlışlık olmadığından tamamen emin.

Ne var ki, gümrük idaresinin muhasebe defterlerindeki rakamlar bu işleme ilişkin olarak Bay Lestiboudois'ya acaba ne anlatmaktadır? Fransa'nın 200,000 franklık ihracat, 352,000 franklık da ithalat yaptığını. Buna karşın saygıdeğer milletvekili, "ülkenin daha önceki tasarruflarını tüketip bitirdiği, yoksullaştığı ve kendi kendini mahvetme yolunda olduğu, sermayesinin 152,000 frangını yabancılara kaptırdığı" sonucuna varıyor. Bundan bir süre

sonra, M.T. 200,000 frank değerinde yerli sanayimizin ürettiği mallardan oluşan benzer bir kargo taşıyan bir gemi kaldırıyor. Ancak talihsiz araç limanı terk ederken batıyor, bu durumda M.T.'ye defterlerine şu iki kaydı düşmekten başka yapacak bir şey kalmıyor:

X'e gönderilen Sundry malları: 200,000 frank—N gemisinin taşıdığı çeşitli kalemlerin satın alımı için harcanan.

Sundry malları için kâr/ zarar: 200,000 frank—kargonun tamamen kaybedilmesi.

Bu arada, gümrük idaresi kendi adına ihracat hanesine 200,000 frank girmektedir; ithalat hanesine girecek hiçbir şey olmayacağı için, Bay Lestiboudois ve Meclis bu gemi kazasını Fransa için 200,000 franklık net bir kâr olarak görecektir.

Tüm bunlardan çıkarılacak bir sonuç daha vardır ki, o da şudur: Denk ticaret kuramına göre, Fransa'nın sermayesini istediği an ikiye katlamasının çok basit bir yolu bulunmaktadır. Bunun için mallarını gümrükten geçirivermesi yeterlidir, sonra da isterse onları denize döksün. Bu durumda ihracatı sermayesine eşit olacaktır; ithalat hiç mevcut olmayacak, böylece biz de okyanusun yuttuğu şeyleri kazanmış olacağız.

“Sadece dalga geçiyorsun,” diyeceklerdir korumacılık yanlıları. “Bu kadar saçma bir şeyi asla söylemiş olamayız.” Gerçekte de söylediniz, dahası, bu saçma fikirlere göre hareket ediyor ve onları elinizden geldiği kadar vatandaşlarınız üzerinde uyguluyorsunuz.

Gerçek şu ki, denk ticaret ilkesini tersine çevirmeli ve ticaretten elde edilen ulusal kârı ithalatın ihracatı aşan kısmı olarak hesaplamalıyız. Bu fazlalık, eksi masraflar, gerçek kârı oluşturan şeydir. Ancak bu teori, ki doğru olandır, bizi doğrudan doğruya serbest ticaret ilkesine götürür. İşte size takdim ettiğim teori budur baylar, bundan önceki bölümlerde takdim ettiğim gibi. Bunu istediğiniz kadar abartabilirsiniz; bu teorinin testten korkar bir yanı yoktur. Eğer sizi heyecanlandıracaksa, varsayın ki yabancılar bizim kıyılarımıza bütün o yararlı malları yığverdiler, üstelik karşılığında da bizden hiçbir şey istemedi. İthalatımız sonsuz miktarda, ihracatımız ise sıfır düzeyinde olsa, bizim bundan dolayı neden daha yoksul olmamız gerektiğini gösterebilecek olanın alnını karışlarım ben.

Çeviren: Mustafa Acar